

A honi légvédelmi rakéta-tüzéregységek békekiképzésének egészségügyi biztosítása

*Dr. Miskey Sándor o. alezredes
Dr. Pállinger Ottó o. őrnagy
Somosdy Ferenc őrnagy*

„... A légvédelmi rakétatüzérség a hadszíntereken és a bátország teljes mélységében lehetővé teszi a hangsebesség alatti és feletti ellenséges légi cél megsemmisítését néhány 100 méter magasságtól 30 km-ig bármilyen magasságban...”

(Szurikov)

A Magyar Néphadsereg honi légvédelmében közel 15 éve került rendszerítésre a légvédelmi rakéta-tüzérség, mely a vadász légiertővel és rádiótechnikai csapatokkal komplex egységben, állandó harc készségben védi hazánk légterének sérthetetlenségét. A korszerű rakéta-technika rendszerbeállítása új, magasan képzett parancsnoki és kiszolgáló állományt igényelt, és ezzel párhuzamosan az egészségügyi szolgálattól is új ismeretek és ellátási elvek kidolgozását követelte meg.

Jelen cikk keretében gyakorlati tapasztalatunk alapján – a teljességre való törekvés igénye nélkül – a békekiképzés egészségügyi biztosításának kérdéseit kívánjuk összefoglalni, mivel e témában csak nagyon kevés szakirodalom forog közkezen, és ezek is nehezen hozzáférhetőek a szakmai érdeklődés számára.

1. AZ EGÉSZSÉGÜGYI BIZTOSÍTÁS RENDSZERE

A honi légvédelmi rakéta-tüzércsapatok személyi állományának egészségügyi biztosítása magába foglalja az állomány alepellátását, a szakorvosi és kórházba utalás megszervezését, a speciális munkaegészségügyi és balesetelhárítási, valamint higiénés feladatok folyamatát, továbbá a békekiképzés során végrehajtásra kerülő éleslövészetek egészségügyi biztosítását. Valójában tehát az egészségügyi szolgálat biztosítja, illetve végrehajtja mindazokat az alapvető egészségügyi szervező, gyógyító-megelőző, közegészségügyi-járványügyi és egészségügyi anyagellátási feladatokat, melyek a Magyar Néphadsereg valamennyi fegyvernemére egyaránt érvényesek. Ugyanakkor a felsoroltak mellett olyan speciális

szakegészségügyi feladatokat is biztosít, melyek csak a rakéta-tüzér fegyvernemeknél aktuálisak.

Az idevonatkozó katonai szakirodalom adataiból ismert, hogy a légvédelmi rakéta-tüzércsapatok az ország főbb objektumainak légvédelmét biztosítják, általában egységszervezésben, központi egységtörzs és alárendelt légvédelmi rakéta-tüzéralegységek felépítésében.

A légvédelmi rakéta-tüzércsapatok felépítéséből következik, hogy az egészségügyi szolgálat szervezete szorosan kapcsolódik a vázolt rendszerhez. Így egységtörzs szintjén egység gyengélkedő (ESH) biztosítja az állomány ellátását, ahol hivatásos orvostisztek, fogorvosok és felcserek teljesítenek szolgálatot. Az alárendelt alegységeknél egészségügyi tiszthelyettes és egészségügyi katona biztosítja az állomány ellátását.

Az egészségügyi szolgálat a széttagolt területi elhelyezés, illetve telepítés ellenére is egységes szervezetet alkot, felszerelésével és szakanyagaival biztosítva az állomány alapellátását, a megelőző és hygiénés munkát, az előírt kiképzési feladatokat.

Az egységtörzsek egészségügyi szolgálata folyamatosan biztosítja az orvosi alepellátást a törzs állománya részére és állandó orvosi ügyelet útján biztosítja az alegységeknél keletkezett súlyosabb esetek, illetve különleges üzemanyag-sérülések első orvosi ellátását. Az egységtörzs egészségügyi szolgálata rendszeresen ellenőrzi és irányítja az alegységeknél folyó szakfeladatokat, biztosítja az alegységek állományának szűrővizsgálatát, védőoltásait, a szakszemélyzet egészségügyi kiképzését.

Az egységtörzs egészségügyi anyagi szolgálata folyamatosan biztosítja az alárendelték zavartalan egészségügyi anyagi utánpótlását, és rendkívüli esetekre megfelelő egészségügyi anyagi tartalékokat képez.

Az egészség segélyhelyek (ZSH) egészségügyi tiszthelyettesei biztosítják az első szaksegélyt, illetve a különleges üzemanyagokkal történő kiképzési foglalkozásokat és gyakorlásokat. Munkájuk során szoros kapcsolatban állnak az egységtörzs egészségügyi szolgálataival, egészségügyi anyagi ellátottságuk folyamatos.

A rakéta-tüzéregységek sajátos széttelepítettsége mellett elemeztük betegforgalmi statisztikájukat, ennek során azonos időszakra – megközelítően hasonló létszámra – összehasonlítást végeztünk a honi légvédelem vadászrepülő egységei egészségügyi statisztikai mutatóival, s megállapítható volt, hogy – noha az alapellátásban a rakéta-tüzéralegységeknél jelentősen nagyobb szerep jut az egészségügyi középkezelőknek – a rendszeres orvosi, szakmai irányítás és ellenőrzés mellett a legfontosabb statisztikai mutatókban nincs szignifikáns differencia.

Negyedéves eü. statisztika

	lérak. tü. alegységek	vadászrep. egységek
egy betegre jutó szolgálatmentes napok száma:	14,3–21,4	19,2–19,4
szakrendelésre utáltak 0/0-os aránya:	26,2–30,4	31,2–36,2
szolgálatképtelenek napi 0/0-os aránya:	1,5– 2,2	1,1– 3,5

A rakéta-tüzérszervezetek állományának egészségügyi biztosítása az alapellátás mellett kiterjed az állomány rendszeres fogászati szanációjára is. E célból a rakéta-tüzérszervezeteknél mozgó fogászati ambulancia van rendszeresítve, amely folyamatosan látogatja a széttagolt településben levő légvédelmi rakéta-tüzérszervezeteket és korszerű felszerelésével a helyszínen szakellátást nyújt. Ennek során a göctalanítás és konzerváló kezelések mellett folyamatosan biztosítja az állomány – sőt a kis helyőrségben levő családok – fogpótlását is. Ennek köszönhető, hogy az állományt szakellátásra nem kell távoli egészségügyi intézetbe utaztatni, kevesebb a kiképzésből kiesett idő és így az állandó harcra való készenlét személyi feltételei is könnyebben biztosíthatók.

A légvédelmi rakéta-tüzérszervezetek széttagolt területi elhelyezése szükségessé tette a családok egészségügyi alapellátásának megszervezését. A kezdeti időszakban az egységtörzsek egészségügyi szolgálata hetenként egy alkalommal kijárt a kihelyezett szervezetek lakótelepeire, és helyszínen biztosította az alapellátást. Később a lakótelepeket is bekapcsolták a polgári körzeti orvosi hálózatba, ez lehetővé tette a családok közvetlen orvosi ellátását. A városoktól, nagyobb településektől jelentős távolságra levő lakótelepeken a „sürgős” gyógyszerellátás elősegítésére külön gyógyszerkészletet képeztünk (láz és fájdalomcsillapítók, gyermekgyógyászati szerek, köptetők stb.), hogy a legszükségesebb anyagokat közvetlenül biztosítsuk a családok részére. Jelenleg a körzeti orvosi ellátás mellett az egységtörzs orvosai ellenőrzéseik során ugyancsak részt vesznek a lakótelepek alapellátásában. A „sürgősség” elve alapján néhány távoli helyőrségben engedélyezésre kerül sebesültszállító gépkocsi felhasználása a családtagok részére is.

Az általános egészségügyi feladatok mellett a honi légvédelmi rakéta-tüzérszervezetek egészségügyi szolgálatának speciális feladatként kell biztosítani az üzemeletről állomány szakorvosi szűrővizsgálatait, továbbá az ellátáshoz szükséges speciális elsősegélynyújtó és mentesítő komplett kialakítását, illetve rendszeresítését.

E téren az alábbi feladatok jelentkeztek:

a) Intézeti szűrővizsgálatok végrehajtása.

A modern rakéta-technika különleges hajtóanyagkomponensek rendszerén alapszik, folyékony anyagú energiaforrásai az emberi szervezetre veszélyes, toxikus kémiai alkotórészeket tartalmaznak, az ilyen anyagokkal végzett munka – mint az anyagok tárolása, töltése, lefejtése – különleges munkavédelmi rendszabályok szigorú betartását írja elő. Az anyagok kezelése csak különleges védőöltözetben, álarcban és kesztyűben történhet. Az üzemanyag töltési munkafolyamat egészségügyi biztosítása pontosan meghatározott műszaki és egészségügyi feladatok komplex egységét jelenti a balesetvédelem és megelőzés érdekében. Ez feltételezi és megköveteli a végrehajtó szakállomány magas fokú képzettségét és gyakoroltságát a biztosító állomány részletes szakismereteit, valamint a gyors és pontos reagálást.

Az egyes komponensek kezelői egyaránt predesztináltak akut üzemanyag sérülésekre és krónikus üzemanyag ártalmakra. E két területen kellett tehát összpontosítani azokat a rendszabályokat, amelyek lényegében a békekiképzés egészségügyi biztosításának jelentős részét képezik.

E feladatsorban rendkívül jelentős az intézeti szűrővizsgálatok szervezése és végrehajtása. A rendszeres szakorvosi vizsgálatok lényegét a krónikus toxikus ártalmak időbeni feltárása, illetve megelőzése képezte.

A mintegy 15 éven át rendszeresen végrehajtott vizsgálatok során teljes belgyógyászati, szemészeti és ideggyógyászati vizsgálatot végeztek megfelelő laboratóriumi vizsgálatokkal kiegészítve, teljes vérkép, vérsüllyedés, májfunkciós próbák, szérumfehérje, teljes vizelet, mellkas rtg. és EKG vizsgálat. A sokéves vizsgálatok tanúsága szerint a kb. 1000 vizsgált személy közül összesen egy esetben volt diagnosztálható krónikus májkárosodás, az eset részletes elemzése és az intézeti bentfekvéses kivizsgálás itt is kizárta a betegség üzemanyag eredetét, kórházi javaslatra az illető személyt más munkakörbe helyeztettük.

A szűrővizsgálatok megszervezése az MNVKF elvtárs által kiadott „A rakéta üzemanyagok alkotó elemei által előidézett mérgezések klinikai elemzése, gyógyítása és megelőzése” c. segédlet irányelvei szerint történt. A vizsgálatokat kezdetben éves rendszerben az előljáró seregtest egészségügyi szolgálata koordinálta. Kedvező tapasztalataink birtokában, mely a rendszeres gondozó-megelőző munka eredményeként könnyelhető el, az intézeti szűrővizsgálatokat 1974-től kezdve egyéves rendszerről hároméves periódusra lehetett átszervezni.

b) Egységes elsősegélynyújtó mentesítő készlet kialakítása.

Az egészségügyi szolgálat feladata volt a rakéta-tüzércsapatok rendszerbeállításával párhuzamosan az üzemanyag töltések egészségügyi biztosításához elsősegély és mentesítő készletek kialakítása. Mivel a rakéta-üzemanyag komponensek a testfelszínre jutva egyrészt kültakaró sérülést (bőr, és nyálkahártyák felmaródása, égésszerű sérülés), valamint a szervezetbe bejutva (belégzés, bőr-ről való felszívódás) súlyos mérgezést okozhatnak, utasításban kellett behatárolni az egészségügyi biztosítás rendjét.

A technikai és egészségügyi vezetés előtt valamennyi komponens kémiai felépítése, a sérülés klinikai lefolyása jól ismert, az enyhe intoxikációtól a leg-súlyosabb kimenetelig. Ez is indokolta, hogy a munkavédelmi, balesetelhárítási és megelőző komplex utasítás állandó oktatási téma a kezelő és kiszolgáló állomány részére.

Az egységes elsősegélynyújtó mentesítő komplett valamennyi alegység részére rendszeresítésre került az alábbi összetételben:

- mentesítő anyagok,
- gyógyszerek orvosi elsősegélynyújtáshoz,
- kötszerek,
- szemcseppek.

A gyógyszerek között méregtelenítő antidótumok, szívre, keringési és légzésre ható készítmények vannak rendszeresítve, a mentesítés és első ellátás után minden üzemanyag-sérült további kezelése és megfigyelése kórházi toxikológiai osztályon történik.

Ugyanakkor ki kell hangsúlyozni, hogy a munkafolyamatok során keletkező üzemanyag sérülések csak a munkavédelmi rendszabályok durva megsértéséből következhetnek be, pl. ijedségből lerántja az álarcot, kesztyűjét és így szennyeződik stb.

A felsorolt szakfeladatok és ellátási rend az egészségügyi szolgálat beosztottjainak állandó készenlétét követelik meg, így a honi légvédelmi rakéta-csapatok békekiképzésének egészségügyi biztosítása a harcükszükség fenntartásának is szerves része.

2. ÉLESLÖVÉSZETEK EGÉSZSÉGÜGYI BIZTOSÍTÁSA

A honi légvédelmi rakéta-tüzércsapatok a békekiképzés során hazai körülmények között – az adott földrajzi viszonyok miatt – éleslövészetet nem végezhetnek, az állományt csak ún. „néma-lövészetek” során lehet gyakoroltatni, illetve kiképezni.

A „néma-lövészet” során az egészségügyi biztosítás lényegében azonos az „éleslövészetek” biztosításával, hiszen végrehajtják a rakéták teljes feltöltését, kilövőállványra kapcsolását, a rakéta célbajutási folyamata azonban elmarad, a célgépekre végzett „néma-lövészetet” automata ellenőrző berendezésekkel értékelik. Az egészségügyi szolgáltatnak így biztosítani kell a rakéta feltöltéseket, valamint a „néma-lövészet” befejezése után a különleges üzemanyagok lefejtését.

A békében is állandó harckészültséget adó állomány éles vizsgafeladatát képezi a külföldön végrehajtásra kerülő rakéta éleslövészet. Ez a munka az egészségügyi szakállománytól nagyfokú körültekintést, új biztosítási feladatokat követel meg. A szolgálat szakfeladatait az alábbi sorrendben lehet összefoglalni:

a) Hazai területen szükséges feladatok:

- a hazai felkészülés során gondos csapatorvosi szűrővizsgálat és első fokú szanáció végrehajtása,
- a részt vevő állomány munkavédelmi oktatása, gyakoroltatása és vizsgáztatása,
- a külföldi egészségügyi szervek által előírt speciális védőoltások végrehajtása,
- a vasúti szállítás (nagyávolságú manőver) higiéniés feltételeinek, illetve rendjének biztosítása,
- az egészségügyi szakszemélyzet és a lövészetben részt vevő állomány felkészítése különleges körülmények közötti feladatokra (sivatagi klíma, rovarok, kigyók elleni védekezés rendszabályai stb.),
- megfelelő egészségügyi anyagi készletek összeállítása.

b) Egészségügyi biztosítás az átcsoportosítás alatt:

- a személyi állomány folyamatos egészségügyi felügyelete és szükséges mérvű orvosi ellátása,
- az utazás alatti paraméterek betartása és ellenőrzése a tisztálkodási és ételmezési nehézségek figyelembevételével,
- a különleges időjárási és földrajzi feltételekhez történő adaptálódás elősegítése, pl. vitamin ellátás, forró sivatagi klíma, öltözködési rend stb.

c) Egészségügyi biztosítás a lövészet során:

- a helyi közegészségügyi és járványügyi felderítés azonnali végrehajtása,
- a különleges tábori körülmények között a hyginés feltételek megteremtése, elhelyezés, ételmezés, fürdetés, rovarirtás, WC-k stb.,
- az éleslövészet kapcsán történő rakéta-üzemanyag feltöltések orvosi biztosítása, elsősegélynyújtó és mentesítő feladatok,

– az éleslövészettel járó psychés ideg feszültség, fokozott negatív neurotikus jelenségek kivédése,

– a sivatagi körülmények között vektorok és más közvetítők elleni védelem (rovarok, vipera, teve stb.) klimatikus ártalmak elleni védelem.

A felsorolt különleges feladatok mellett természetesen fontos terület a személyi állomány általános alapellátásának, szakorvosi és kórházi ellátásának biztosítása.

d) Az eredeti helyzet visszaállítása alatti teendők:

– a sivatagi klíma, az eltérő étkezési feltételek késői következményeinek fokozott figyelemmel kísérése,

– az enterális megbetegedések jelentkezésénél a megfelelő kezelési és higiénés rendszabályok alkalmazása,

– hazaérkezés után az állomány megfelelő pihentetése, ennek során további néhány napos folyamatos megfigyelés a hazai objektumokban – az esetleges járványos betegségek behurcolásának megfelelő megelőzése céljából.

A felsorolt sokrétű és felelősségteljes munkában, mely a légvédelmi rakéta-tüzérszolgálatok békekiképzésének kiemelkedő mozzanata, jelentős részt képvisel az állandó és szoros együttműködés a mérnök-műszaki, valamint a hadtápszolgálat valamennyi szakágazatával. A közös összehangolt munka eredménye a katonai siker, a feladat eredményes és eseménymentes végrehajtása.

3. KÖVETKEZTETÉSEK

Mint erre a bevezetőben utaltunk, jelen összefoglalás – a teljesség igénye nélkül – annak bemutatását célizza, hogy a honi légvédelmi rakéta-tüzérszolgálatok békekiképzése során az egészségügyi szolgálatra – a Magyar Néphadseregben általánosan előírt szakellátási feladatok mellett – további különleges feladatok hárulnak. E feladatok maradéktalan végrehajtásával áttételesen az egészségügyi szolgálat is hozzájárul a Magyar Népköztársaság légtere sérthetlenségének biztosításához.